

تبیین جایگاه معماری مساجد در فرهنگ ایرانی - اسلامی)

فرزین صادق کوهستانی^۱، معصومه پورنبی درزی^{۲*}

۱- دانشجوی کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد اسلامی واحد چالوس، Farzinsadeghi335@gmail.com

۲- مربی دانشگاه آزاد اسلامی واحد چالوس، pornabidarzi@gmail.com

چکیده

مسجد نمادی بی نظیر از معماری اسلامی و نمایشگاهی از هنر اسلامی است. مساجد مهمترین فضای معماری درسرمینهای اسلامی است که علاوه بر گرایش دینی، نقشی اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و... نیز ایفا کرده اند. در واقع اولین پدیده معماری اسلامی که با ورود اسلام در ایران نمود عینی پیدا کرد، مسجد بود. این بنا ها عمدتاً معابد، کلیساها و آتشکده هایی بودند که بنا به ضرورت عملکردی تغییر شکل یافتند. در مساجد ایرانی، با تاکید بر عینیت بخشیدن به روح معنوی مکان و با عنایت به دامنه گسترده ای از نیاز های فردی، اجتماعی و اقتصادی انسان، مجموعه ای از اصول و ضوابط ملموس و محسوس در سازماندهی فضا های کالبدی مسجد بکار گرفته شد و محصول آن مکانی معنا دار با هویتی روشن، خوانا و قابل تصور و به یاد ماندنی است. معماری ایرانی- اسلامی، شیوه ای از معماری است که تحت تأثیر فرهنگ ایرانی و اسلام بوجود آمده است. پژوهش حاضر، پژوهشی کیفی و کمی با جمع آوری داده های کتابخانه ایست با تبیین جایگاه معماری مساجد که تکیه بریتانسیل های معماری ایرانی- اسلامی و اهل بیت (ع) دارد. این مقاله به بررسی معماری مساجد با تکیه بر فرهنگ ایرانی پرداخته، عناصر معماری مساجد را معرفی می کند و در نتیجه نقش هریک از عناصر را تشریح نموده و در نهایت شکوه معماری ایران که جلوه ای است از عظمت تاریخی، فرهنگی و دینداری، در قالب بنایی ارزشمند بنام مسجد را روایت می کند.

واژه های کلیدی: هویت اسلامی، فرهنگ ایرانی، معماری مسجد

۱- مقدمه

معماری، بیان و نمودی از سابقه تمدن و فرهنگی است که نشانگر ارزشها و خواسته های مادی و معنوی هر جامعه ای بوده و براساس دستاوردهای ابزارهای نمودی عینی یافته است. اسلام عالیترین شکل هنر را در معماری و به ویژه معماری مساجد به نمایش گذاشته است که در آن جلوه هایی عظیم از شکوه اسلام عرضه می شود، هر بیننده ای را جذب کرده و تحت تأثیر قرار می دهد. مسجد محلی است که نیاز به آرامش، تمرکز و القای روح معنویت دارد. تا یاد خدا در آن تجلی یافته و شأن ویژه خویش را پیدا کند. مساجد به عنوان عبادتگاه مسلمانان در طول اعصار از تحول و پویایی خاصی در کالبد و محتوی برخوردار بوده است. این امر از طرفی ریشه در حس پرستش موجود در فطرت آدمی داشته، از جنبه دیگر حس زیبایی دوستی را با خود همراه کرده است. بهره گیری ازعناصری که معنای والای معنوی را درخویشتن مستتر دارند، روشی برای متذکر ساختن انسان به ارزشهای معنوی بوده است. در میان تمامی بنا های ساخته شده، معماری بکار گرفته در مساجد نقطه به اوج رسیدن هنر در میان ایرانیان بوده است. در این نوشتار سعی شده به ساختار معنایی که در معماری مساجد وجود دارد پرداخته شود و هر یک از اجزای آن مانند صحن، حوض، ایوان، شبستان و... در غالب عناصرسازه ای، تزئینی و عملکردی مورد بررسی قرار گیرد. بر مبنای نیازپژوهش، امکانات موجود از قبیل منابع چاپی و دیجیتالی، منابع میدانی و اسنادی مورد استفاده قرار گرفته شده است.